

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Журавльової Лариси Станіславівни

на дисертацію Поліковські Марини на тему:

**«Особливості розвитку образного мовлення у молодших школярів
зі зниженим зором»,**

подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 016 – спеціальна освіта

Ступінь актуальності обраної теми.

Тема дисертаційної роботи Поліковські Марини є актуальною для сучасної корекційної педагогіки, оскільки в ній порушено фундаментальну проблему корекційної спрямованості процесу навчання і розвитку учнів початкових класів із особливими освітніми потребами, а саме – дітей зі зниженим зором. Мовлення для осіб із зоровою депривацією має важливе компенсаторне значення, оскільки організує чуттєвий досвід, дає змогу спростити та оптимізувати процес порівняння й узагальнення ознак предметів та явищ навколишньої дійсності тощо. Тож дисертація є, безперечно, на часі за своїм змістом і загальною спрямованістю.

У дисертації здійснено аналіз теоретичних джерел, присвячених питанням розвитку образного мовлення в учнів початкових класів зі зниженим зором. Зокрема виявлено проблеми в змісті, організації та методиці роботи з розвитку образного мовлення у зазначеної категорії дітей; відсутність послідовності та системності в роботі з розвитку образного мовлення учнів зі зниженим зором на загальноосвітніх уроках, корекційних заняттях, у позаурочний час, що зменшує корекційно-компенсаторний вплив мовлення на розвиток їх особистості; недостатню розробленість методичної системи. Отже, необхідність пошуку нових педагогічних підходів, створення спеціальних технологій з розвитку образного мовлення молодших школярів зі зниженим зором зумовлює актуальність представленої дисертаційної роботи.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У роботі висвітлено загальний стан дослідження порушеної наукової проблеми; розкрито зв'язок дисертації з науковими програмами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Правильно вибудовано стратегію завдань, що свідчить про усвідомлення дисертанткою структури проблеми. Розкрито теоретико-методологічну основу дослідження й визначено його методи (теоретичні, емпіричні та математико-статистичні); висвітлено наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення; подано відомості про апробацію результатів дослідження та впровадження їх у практику; схарактеризовано особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві; наведено кількість публікацій, розкрито структуру й обсяг роботи.

Проведено аналіз сучасного стану ролі розвитку образного мовлення в учнів зі зниженим зором, що дало змогу дисертантці сформулювати педагогічні умови, які сприяють рівню сформованості образного мовлення у зазначеної категорії дітей.

З'ясовано, що у мовленні дітей з порушеннями зору спостерігається відставання в розвитку та накопиченні мовленнєвих і немовленнєвих засобів спілкування, невідповідність між словом та образом, обмеженість активного словникового запасу; порушення темпу мовлення тощо.

Виокремлено труднощі, що ускладнюють процес засвоєння дітьми зі зниженим зором експресивних мовних засобів. Наголошено на доцільності використання носіїв образності в корекційній роботі тифлопедагога для активізації та розвитку пізнавальної діяльності дітей із порушеннями зору. Підкреслено, що дійсна ефективність використання літературних творів є значно нижчою за потенційну, оскільки їх зміст багатьом дітям важко зрозуміти через наявність великої кількості образних висловів.

Визначено особливості образного мовлення в учнів початкових класів зі зниженим зором, а саме: рівень розвитку образного мовлення залежить від

віку, стану зору та відповідної роботи педагогів із розвитку образного мовлення; розуміння явищ і образів тісно пов'язано з чуттєвим досвідом дітей; формальне засвоєння значення багатьох виразників образності; звужені можливості в наслідуванні та виявах різних емоційних станів; недостатнє, а часом і неправильне розуміння експресивного мовлення; легше сприймаються учнями зі зниженим зором виразники образності, в основі яких – слухові, а не зорові уявлення.

Запропоновано методичку корекційно-педагогічної роботи з розвитку образного мовлення молодших школярів зі зниженим зором, що спирається на визначені в процесі дослідження загальнодидактичні, лінгводидактичні та спеціальні принципи.

Позитивним у роботі вважаємо подане схематичне зображення експериментальної методики розвитку образного мовлення молодших школярів зі зниженим зором, що візуалізує основні завдання і напрями корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на розвиток наочно-образної основи мовлення, розвиток виразності мовлення та емоційно-почуттєвої сфери, набуття вмінь і навичок умілого використання в мовленнєвій діяльності виразників образності, розвиток навичок активної роботи зі словом.

Чітко розроблено систему основних форм роботи (методична робота з педагогами; уроки української мови та літературного читання; інші загальноосвітні уроки (природознавство, трудове навчання, музичне мистецтво, образотворче мистецтво); корекційні заняття з розвитку мовлення; заняття вихователя; позакласна робота; проведення просвітницької роботи з батьками), що націлена на формування образного мовлення в молодших школярів зі зниженим зором за визначеними компонентами (когнітивний, творчо-практичний та емоційний).

Виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку образного мовлення молодших школярів зі зниженим зором. Розроблено навчально-методичний інструментарій для їх

реалізації. Результати проведеного педагогічного експерименту засвідчили, що розроблена методика чинить статистично значущий вплив на рівень розвитку образного мовлення молодших школярів зі зниженим зором за трьома критеріями – когнітивним, творчо-практичним та емоційним.

На основі експериментально-дослідної перевірки було доведено ефективність запропонованої методики освітньо-корекційної роботи з розвитку образного мовлення молодших школярів зі зниженим зором. Порівняльний аналіз отриманих результатів дав змогу виявити позитивні відмінності в показниках рівнів сформованості образного мовлення в учнів зі зниженим зором контрольних та експериментальних класів (п. 3.2). Так, високий рівень розвитку образного мовлення в експериментальних класах продемонстрували 26,3% учнів, а в контрольних – 16,7%; середній рівень – 48,5% учнів експериментальних класів, 29,6% – контрольних; низький рівень – 17,2% учнів експериментальних класів, 37,0% – контрольних, дуже низький рівень – 8,0% учнів експериментальних класів, 16,7% – контрольних.

Заслугує на увагу наукова новизна дисертаційної роботи, зокрема той факт, що в ній уперше представлено цілісну характеристику образного мовлення учнів початкових класів зі зниженим зором; розроблено систему критеріїв щодо компонентів образного мовлення, показників і рівнів його сформованості у молодших учнів. Уперше експериментальним шляхом виявлено особливості образного мовлення та обґрунтовано методику корекційно-педагогічної роботи з його розвитку у дітей молодшого шкільного віку зі зниженим зором, а також визначено педагогічні умови розвитку образного мовлення у цієї категорії учнів в освітньо-виховному процесі.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та опублікованих у працях.

Схвальною є всебічна апробація результатів наукового дослідження на науково-практичних конференціях, а також їх публікація у фахових виданнях. Так, основні теоретичні положення й практичні результати

дослідження висвітлено в 4-х статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України (2 з них входять до категорії В), 1 – у міжнародному періодичному фаховому виданні, 3 – у збірниках матеріалів конференцій.

Особистий внесок Поліковські Марини в працях, опублікованих у співавторстві, полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми розвитку образного мовлення у дітей з порушеннями зору; у розробленні методики експериментального дослідження, визначенні рівнів емоційного компонента образного мовлення в молодших учнів зі зниженим зором; у якісній і кількісній обробці результатів дослідження.

Вірогідність та обґрунтованість результатів дослідження забезпечується коректністю вихідних даних; застосуванням комплексу методів дослідження, адекватних його об'єктові, предмету, меті і завданням; підтвердженням основних теоретичних положень результатами перевірки та реалізацією основних розробок у процесі методики корекційно-педагогічної роботи з розвитку образного мовлення в учнів початкових класів зі зниженим зором.

Детальний аналіз кожного аспекту проблеми розвитку образного мовлення у дітей молодшого шкільного віку зі зниженим зором дає підстави твердити, що мету дослідження загалом досягнуто.

Пропозиції і зауваження до наукової роботи.

Позитивно оцінюючи дисертацію Поліковські Марини, вважаємо за доцільне висловити окремі думки та побажання, які виникли під час ознайомлення з роботою.

1. Здобувач недостатньо аргументує, чому для експериментальної роботи було обрано саме 3-4 класи початкової ланки, адже порушена проблема є актуальною і для учнів 1-2-х класів.

2. Одним зі спеціальних принципів організації освітньо-корекційного процесу автор визначає застосування індивідуального та диференційованого підходів з урахуванням стану зору, рівня пізнавальних можливостей та рівня

загальної обізнаності учнів зі зниженим зором. Проте у формульованому експерименті дієвість цього принципу розкрито недостатньо.

3. Для розв'язання порушеної проблеми, на нашу думку, було б доцільно долучити більшу кількість зарубіжних джерел.

4. Констатувальний експеримент дисертаційної роботи, на наше переконання, потребує більш широкої географії навчальних закладів. Бажано на майбутнє представити результати експериментальної роботи в північних і західних регіонах України.

Водночас зазначимо, що висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дослідження.

На підставі аналізу поданої роботи можемо твердити, що дисертація **Поліковські Марини** на тему «**Особливості розвитку образного мовлення у молодших школярів зі зниженим зором**» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, що заслуговує на позитивну оцінку й відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167, та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 – спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти та
соціальної роботи Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

*Підпис Журавльової
заступниця
професора*

Т. С. Журавльова